

pendet ex actione libera. Quod etiam satis docuit Concilium Tridentinum; nam ideo docet hos actus esse effective a nobis, ut possint esse liberi. At vero actus amoris non habet quod sit liber per habitudinem ad habitum charitatis, sed per habitudinem ad voluntatem, quia habitus non est formaliter liber, sed solum quatenus est in potentia libera, quæ potest uti et non uti habitu, prout vult; illud enim generale pronunciatum: *Habitus utimur cum volumus*, etiam in habitibus infusis locum habet; ergo ipsam actio habitus charitatis libera est per habitudinem ad voluntatem; ergo illa habitudo est ad voluntatem ut ad principium proximum activum ejusdem actus, quia hoc postulat ratio libertatis, ut dixi; ergo non est habitus charitatis totale principium activum proximum illius actus. Quæ ratio efficaciter procedit in omnibus habitibus proxime concurrentibus ad actus libere elicitos a voluntate, quia illi omnes formaliter liberi sunt, neque in eis libertas in alio consistit, nisi in hoc quod voluntas potest in eos non influere, vel etiam alios repugnantes vel diversos efficere, ex quo aperte sequitur in eos influere, cum fiunt, quia si is influxus non esset necessarius, ex solo ejus defectu non impediretur efficientia habitus; nam habitus per se nec potest suspendere suum influxum, neque actum alterius rationis efficere. In actu vero fidei non videtur hæc ratio ita procedere, quia intellectus non est formaliter liber. Re tamen vera cum proportione procedit, quia etiam actus fidei subdit imperio voluntatis; hoc autem non est, nisi quia intellectus ipse subdit voluntati in actione sua. Nam hæc motio provenit ex naturali sympathia, quæ non est inter habitum et potentiam, sed inter potentias ipsas naturales; ergo in tantum actus fidei est liber, in quantum intellectus subdit in agendo liberae motioni voluntatis; ergo hæc subordinatio ostendit intellectum ipsum esse proximum principium activum talis actus, et mediante illo, habitum etiam fidei subjici voluntati. Atque ita ex illo principio, quod habitibus etiam infusis utimur cum volumus, videatur mihi aperte convinci habitus infusos non esse integra principia suorum actuum, sine proximo influxu et cooperatione potentiarum.

14. *Efficax ratio sumitur ex alia proprietate voluntatis.* — Alia proprietas actus eliciti a voluntate, et præsertim amoris, est ut sit intrinsece et per se voluntarius; quæ conditio

etiam in amore patriæ reperitur, quamvis non liber, sed necessarius sit. Hinc ergo sumitur efficax ratio, quia de ratione amoris est ut sit intrinsece voluntarius, quod non minus convenit amori infuso quam naturali; non potest autem esse voluntarius, nisi sit ab ipsa voluntate factus; ergo non potest habitus charitatis esse integrum principium amoris sine cooperatione voluntatis. Major est D. Thomæ 2. 2, quæst. 25, art. 2, ubi sic ait: *Amor ex ratione proprie speciei habet quod supra se reflectatur, quia est spontaneus motus amantis ad amatum. Unde ex hoc ipso quod amat aliquis, amat se amare.* Quia nimirum amor non imperatur ab alio amore, ut per alium actum sit spontaneus, sed se ipso spontanee fit, et ita est intrinsece voluntarius. Et sic etiam dixit Augustinus, 8 de Trinit., c. 7: *Qui proximum diligat, consequens est ut ipsam dilectionem diligat.* Minor etiam probatur ex ratione voluntarii, quæ est ut procedat a principio intrinseco, supposita cognitione, ut tradit D. Thomas, 1. 2, quæst. 6, art. 1 et 2, ex Aristotele, Damasceno et Nemesio, explicatque principium illud debere esse activum; sic enim dixit expresse Aristoteles, 3 Ethicor., cap. 1, id sponte fieri, cuius principium est in agente. Et re vera intelligi non potest quod passio aliqua sit voluntaria, nisi per voluntiam actionem fiat vel acceptetur. Unde non potest actus aliquis esse voluntarius intrinsece, et ex vi suæ processionis (ut sic dicam), nisi active procedat ab appetitu vel voluntate. Denique hac eadem ratione utitur D. Thomas 2. 2, quæst. 23, art. 2, ut probet amorem charitatis non posse esse in nobis a solo Spiritu Sancto, ita ut humana mens sit mota tantum a Spiritu Sancto, et nullo modo sit principium hujus motus: *Hoc enim est (inquit) contra rationem voluntarii, cuius oportet principium in ipso esse.* Unde sequeretur quod diligere non esset voluntarium, quod implicat contradictionem, cum amor de sui ratione importet quod sit actus voluntarius. Quo discursu probat quidem D. Thomas motum amoris non posse immediate esse a solo Spiritu Sancto; verumtamen æque efficaciter concludit non posse esse a solo Spiritu Sancto, medio habitu charitatis tanquam totali principio proximo; nam sic etiam amor esset in voluntate, et non ab illa, et in rigore esset a solo Spiritu Sancto movente, saltem mediate, quia solus Spiritus Sanctus infundit habitum, et habitus solus facit actum tanquam principium per se illius, sicut calefactio, quæ est

ab aqua calida, ultimate reducitur in solum ignem, qui calefecit aquam, quia calor ei immensus est totale principium alterius calefactionis. Sic ergo fieri non potest ut amor sit ab habitu, et non sit etiam proxime a voluntate; idem ergo est de actu spei, et de voluntate credendi, et de omni affectu virtutis infusæ; nam in omnibus est eadem ratio. Et hinc, ex eadem fere paritate rationis, idem concluditur de actu fidei, quia, licet ille non sit intrinsece voluntarius, sed quatenus ex alio voluntario actu procedit, nihilominus etiam hoc modo non posset esse voluntarius, nisi per se et proxime procederet a potentia voluntati subordinata in agendo, ut ratione precedente declaratum est.

45. *Corollarium quæstionem resolvens.* — His ergo modis efficaciter, judicio meo, concluditur habitus infusos non ponit ut sint totalia principia actuum, sed ut intrinsece adjuvent potentias, easque elevent ad altiorem modum agendi, ita tamen ut actio etiam ab ipsis potentiis immediate et tanquam a principio per se prodeat. In quo est etiam cavenda verborum æquivocatio; omnes enim dicimus potentiam non posse efficere actum infusum, nisi elevatam, sed non in eodem sensu. Duplex enim sensus potest esse in illis verbis. Unus est, potentiam non posse efficere illum actum, nisi affectam habitu, vel alio æquivalente principio supernaturali, quod illi sit tota ratio proxima efficiendi actum. Et hoc sensu alii loquuntur, nos autem credimus esse falsum, propter omnia quæ adduximus, nam illa elevatio non transcendent elevationem (ut sic dicam) rei inanimate, sic enim dici posset aqua elevari ad calefaciendum ab igne illam calefaciente. Alius sensus esse potest, potentiam non agere nisi elevatam per habitum, vel aliud principium æquivalens, ita ut potentia sic elevata et divina virtute adjuta non solum influat in actum per habitum, sed etiam per se ipsam, seu per entitatem suam, et hic est verus sensus illius locutionis, et plane necessarius, juxta principia philosophiæ, et magis consentaneus, ut opinior, principiis Theologiæ, et doctrinis Concilii Tridentini, et Patrum loquentium de gratia operante et adjuvante, ut supra adducta ostendunt, et in materia de auxiliis gratiæ plura afferimus.

46. *Ad secundum argumentum capituli præcedentis.* — Ad secundum ergo argumentum in præcedenti capite relictum, respondemus in dilemmate ibi proposito posteriore ejus

partem esse veram, nimirum, habitum infusum non esse totum principium formale proxime efficiens actum infusum, sed complere illud elevando simul potentiam ad agendum. Neque inde sequitur actum esse naturalem, vel mistum ex naturali et supernaturali, vel minus supernaturalem quam habitum, ut quidam dixerunt, tamen sine fundamento, quia, sicut actus in genere intellectio, vel amoris convenit cum intellectione, vel amore naturali, ita etiam habitus infusus convenit in genere habitus cum acquisito; et sicut differentia specifica habitus infusi est supernaturalis, et ideo contrahendo genus elevat illud ad eumdem ordinem, et inde fit ut tota substantia illius habitus sit unica entitas physice simplex, tota supernaturalis, ita prorsus contingit in actu infuso, quod facile consideranti patebit. Et ideo tam supernaturalis est visio beata quam lumen gloriae, et sic de cæteris. Neque refert quod habitus fiat a solo Deo, et actus a potentia simul cum habitu, quia potentia potest elevari a Deo ad influendum per seipsum in actum omnino supernaturalis, et cum proportione ad habitum infusum, ut bene ibi in principio capititis præcedentis responsum est. Replica vero ibi facta in tertio arguento postulat quæstionem aliam, capit. sequent. tractandam.

47. *Ad fundamentum oppositum responderetur.* — Ad fundamentum autem contrariae sententiae, quod directe impugnat responsum datam, negamus antecedens, quod supposebat in potentia, verbi gratia, intellectu, nullam esse vim activam actus infusi; nam verius est habere illam distinctam a virtute luminis gloriae vel habitus fidei. Neque inde sequitur quod inferebatur, intellectum perfectiore cum æquali lumine posse perfectius videre Deum, quia illa vis activa intellectus, sive dicatur naturalis, sive obedientialis respectu visionis, est incompleta, et quasi inchoata tantum ex parte potentiae, compleatur autem per habitum infusum, vel aliud principium supernaturale æquivalens, ideoque non potest conari ultra complementum quod per lumen recipit. Unde fit ut habentes inæquales intellectus, si habeant æquale lumen, habere etiam æqualem vim integrum ad vindendum Deum; nam illa major perfectio, quod habet alter intellectus, nihil tunc confert ad visionem, quia non juvatur neque elevatur per lumen. Ideoque semper luminis perfectio est mensura perfectionis visionis

idemque est de amore, et de quocumque alio habitu infuso, quotiescumque connaturaliter fit. Quod addo, quia si Deus velit elevare potentiam ad agendum ultra latitudinem habitus, poterit quidem id facere, non tamen per solam naturalem perfectionem potentiae, sed per aliquod majus auxilium supernaturale, ut infra tractando de augmento gratiae videbimus.

18. Altera dicti fundamenti pars solvitur. Ad aliam vero partem illius fundamenti, quæ erat de duplice vitalitate actus, jam satis responsum est, ostendendo distinctionem vel non esse bonam, si membra illa in re ipsa distinguuntur; vel non esse necessariam, si sola denominatione, et per conceptus rationis multiplicantur, et neutro modo aliquid deservire ad explicandum vel intelligendum actum vitalem sine influxu proximo potentiae vitalis. Non omittam autem advertere circa vitalitatem remotam, immerito et non consequenter ibi sub disjunctione dici, vitalitatem remotam actus supernaturalis provenire ab anima vel potentia ejus; nullo enim modo fieri potest ut proveniat a potentia, quia vel potentia influit immediate in actum, et tunc actus non habet a potentia vitalitatem remotam, sed proximam; vel non influit, et tunc actus nullam vitalitatem habet a potentia, quia nullo modo comparatur ad illam ut ad principium activum remotum, sed tantum ut ad principium passivum. Accedit quod idem auctor in probatio-ne hoc plane fatetur, dicens vitalitatem radicalem provenire a vita substantiali, et ideo provenire a naturali virtute animæ; potentiae autem nullo modo dant vitam substantialiem, neque ad hoc habent naturalem virtutem; ergo nullo modo potest ab eis esse vitalitas radicalis. Ultra hoc vero jam ostendimus vitalitatem, neque a vita substantiali radicaliter esse posse, nisi sit proxime a potentia in eadem vita substantiali radicata.

19. *Objectio solvitur.* — Cum autem objiciatur vitalitatem proximam esse supernaturalem, et ideo non posse fieri a potentia, dato antecedente, negatur consequentia; quia hæc vitalitas nihil est nisi actio vel dependentia, quæ, licet in se supernaturalis sit, potest immediate fluere a potentia elevata modo a nobis declarato, et in sequenti capite amplius declarando. Sed instari potest, quia ex dictis sequitur actum illum non esse vitalem, ut est ab habitu, sed tantum ut est a potentia et anima. Ergo vitalitas actus non est ab habitu; hoc autem repugnat, cum sit supernaturalis; er-

go. Respondeo aliud esse loqui de re ipsa, aliud de denominatione, vel respectu a quo illa sumitur. Loquendo de re, nihil est in actu vitali, vel vitalitate ipsa, quod non fiat ab habitu, et hoc probat argumentum, et satis est in superioribus declaratum: loquendo vero de respectu et denominatione, verum est visionem, verbi gratia, denominari actum vitalem, quatenus dicit respectum emanationis a principio vitæ, vel proximo, vel principali, non vero quatenus est ab objecto, vel ab specie, vel ab habitu extrinsecus infuso, vel ab auxilio, vel a Deo ipso; sicut etiam denominatur actus immanens per respectum ad potentiam, et non ad alia principia. Et hoc modo non repugnat, imo necessarium est actionem supernaturalem dicere aliquem respectum ad principium naturale, et inde sumere aliquam denominationem, quam non sumit a principio supernaturali. Sicut etiam actio causæ secundæ, ut ab illa manat, dicit aliquem respectum ad illam, quem non dicit ad causam primam, licet nihil sit in actione quod non fiat a causa prima; imo licet illam ratio, quæ est ad causam secundam, eo modo quo fit vel resultat, fiat etiam a causa prima; potest enim esse ab illa tanquam a causa efficiente, licet non sit ad illam tanquam ad terminum, ut per se notum est; ita ergo vitalitas ipsa fit ab habitu, licet illam denominationem non per respectum ad habitum, sed ad potentiam accipiat.

## CAPUT VI.

UTRUM HABITUS INFUSUS, VEL POTENTIA, SIT PRINCIPALIS CAUSA PROXIMA ACTUS SUPERNATURALIS.

1. *Occasio hujus capituli.* — Certum unum, alterum probabile. — *Dubium, ratioque dubitandi.* — Hæc difficultas petitur in tertio argomento in cap. 4 relieto, et in fundamentis contrariæ sententiae capite superiori tractatae, et de illa fuse disserui in 1 tom. 3 partis, disputat. 31, sect. 6, in solutione quarti argumenti; nonnulla vero in præsenti addenda occurunt, propter novas impugnationes postea subortas. De his ergo habitibus infusis, dubitari non potest quin sint propria et principalia principia in suo ordine suorum actuum, quia sunt ejusdem ordinis, et quia isti habitus participant rationem potentiarum connaturalium ipsis actibus. Unde etiam probabilius est habitus hos in essentiali entitate

sua esse perfectiores ipsis actibus. Sunt ergo principia proxima virtute propria et connaturali, et cum concursu sibi debito influentia in suos actus. Et in hoc sensu illos efficiunt, ut principia proxima principalia. Et in hoc conveniunt omnes Doctores, qui de his habitibus et eorum efficientia recte sentiunt. Difficultas vero est, an potentia informata habitu efficiat actum, ut principale principium ejus, vel ut instrumentale. Et ratio dubitandi est supra posita, quæ sumitur ex parte intellectus, et influxus quem necessario adhibere debet ut actus sit vitalis, quia intellectus non potest habere naturalem virtutem proximam, qua influat in actum supernaturalem; ergo nec potest influere per modum principii principalis; ergo per modum instrumenti. In contrarium vero est, quia hic modus agendi per modum instrumenti non videtur sufficere ut actus sit vitalis, voluntarius et liber.

2. *Prima sententia distinguit.* — In hoc puncto diversæ sunt sententiae. Prima distinguit de potentia operante per habitum, vel per solum auxilium; et de operante per solum auxilium admittit instrumentaliter operari; de operante vero per habitum, dicit efficiere ut principium principale. Hæc tribuitur Dominico Bannez 2. 2, quæst. 24, artic. 6, dub. 2, ad 7, ubi expresse ponit posteriorem partem. Priorem vero non ita absolute affirmat, quia non admittit hos actus elicere a potentia sine concursu habitus; tamen ex hypothesi ita sentire videtur, quia si potentia operaretur sine habitu cum solo auxilio, non haberet in se principium formale quo constitueretur in actu primo, ut esset causa proportionata ad tales actum; nam solum auxilium non confert hanc proportionem, et quoties potentia operatur aliquid excedens, et sibi suoque interno principio improportionatum, concurrit ut instrumentum, non ut principium principale.

3. *Secunda sententia absolute affirmat.* — Alvarez, disp. 68. — *Prima ratio pro hac sententia.* — Confirmatur ex D. Thoma. — Secunda opinio simpliciter affirmat hos actus fieri a nostris potentias, ut in principiis propriis et principalibus, sive cum habitu, sive absque illo per auxilium operentur. Ita opinantur multi ex modernis, et quidam illorum dixit contrariam sententiam, saltem de potentia cum habitu operante, esse improbatum; quoad aliud vero membrum, de potentia operante cum solo auxilio, esse minus probabile. Rationes generales, et complectentes

utrumque membrum sunt: prima, quia instrumentalis efficientia non sufficit ut actus sint vitales, voluntarii, liberi ac meritorii, quia vitalis actio est a principio intrinseco, ut tale est; ergo tale principium debet influere in actum per virtutem innatam, sola enim illa est intrinseca, et manans in tali potentia ex principio substantialis vitæ. Actus item voluntarius debet esse a principio intrinseco, quo operans se moveat, teste Aristotele et D. Thomas illum referente 1. 2, quæstione sexta; actio autem instrumentalis non est a principio intrinseco. Ergo repugnat actum esse voluntarium, et esse ab homine tantum ut instrumento, et ideo D. Thomas 1 part., quæst. 103, art. 4, ad 2 et 3, dixit quod, si voluntas ita moveretur ab alio, ut non se moveret, ejus actus non esset voluntarius nec meritorius, quia nec esset liber. Actio enim libera requirit intrinsecam potentiam agendi et non agendi, quod repugnat instrumento, de cuius ratione est ut operetur motum ab alio. Denique meritum etiam requirit causalitatem moralem; ergo ad illud non sufficit causalitas instrumentalis. Confirmaturque hæc ratio ex his quæ D. Thom., in variis locis, de modo agendi causæ instrumentalis docet. Nam quæst. 24 de Veritat., artic. 1, ad 5, dicit, instrumentum quod vere et proprie tale est, non agere libere, cum non agat nisi quatenus alias eo uitetur. Deinde quæst. 3 de Potent., artic. 7, ad 7, dicit instrumentum solum attingere effectum virtute principalis agentis, quæ in instrumento est intentionaliter, et per eam defert virtutem principalis agentis. De voluntate autem non potest dici quod solum defert virtutem Dei, alias solum passive et tanquam inanime concurreret. Denique 1 part., quæst. 45, art. 5, docet divus Thomas de ratione instrumenti esse habere, ex propria virtute, actionem præviā ad effectum principalis agentis; hæc autem actio prævia nec inventur nec cogitari potest in effectione actuum supernaturalium a nostris potentias; ergo non possunt esse instrumenta.

4. *Secunda ratio.* — *Tertia ratio.* — Secunda ratio sit, quia in omni actione instrumenti necessarium est principale agens, cui actio præcipue tribuatur, ipsumque denominet; sed respectu horum actuum nulla est causa quæ ab eis denominetur, præter hominem; ergo ipse est causa principalis talium actuum. Unde, cum non efficiat illos nisi per potentias suas elevatas, eadem potentiae erunt principia proxima principia talium ac-